

Ewa Grin-Piszczek, *Troskolański Tadeusz Franciszek* [poprz. *Zorgier*] (1866–1926) [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 2, pod red. Lucjana Faca, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2011 s. 169-173

Troskolański Tadeusz Franciszek [poprz. *Zorgier*]. 8 IV 1866 r. Lesko – 18 IV 1926 r. Przemysł. Historyk, nauczyciel, archiwariusz miejski. Syn Ludwika i Heleny z domu Szyngłarskiej. Dekretem z dn. 17 IX 1887 r. c.k. Namiestnictwo zezwoliło mu na zmianę nazwiska rodowego „Zorgier” na „Troskolański”.

Do gimnazjum uczęszczał w Rzeszowie (I–III klasa gimnazjum w latach 1877/78–1879/80) i Przemysłu (IV–VIII klasa gimnazjum w latach 1880/81–1884/85). Studia na Uniwersytecie Lwowskim rozpoczął w 1885 r. Początkowo uczęszczał na Wydział Prawa, a po pierwszym semestrze przeniósł się na Wydział Filozoficzny. W 1889 r. wyjechał do Wiednia, gdzie kontynuował studia na tamtejszym uniwersytecie. W latach 1886–1889 odbył trzyletnią praktykę biblioteczną i archiwalną pod kierunkiem prof. Wojciecha Kętrzyńskiego i dr. Antoniego Małeckiego w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie.

31 VIII 1891 r. został mianowany przez Radę Szkolną Krajową zastępcą nauczyciela przy Gimnazjum Franciszka Józefa we Lwowie I (w II półroczu otrzymał urlop), a 31 XII 1894 r. – zastępcą nauczyciela przy Gimnazjum w Stanisławowie. W 1895 zatrudniono go na stanowisku zastępcy nauczyciela w Gimnazjum w Przemysłu (dekret z 26 VIII 1895 r.). W tym samym roku został zwolniony na własne żądanie z powodu choroby (reskrypt z 25 X 1895).

W październiku 1895 r. uzyskał na Uniwersytecie Lwowskim stopień doktora filozofii. Złożył egzamin

kwalifikacyjny z historii i geografii jako przedmiotu głównego w polskim języku wykładowym przed c.k. Komisją Kwalifikacyjną w dniu 1 VI 1896 r. Rozporządzeniem RSK z dn. 31 VIII 1896 r. został mianowany zastępcą nauczyciela w Samborze. Uczył tam historii, geografii i propedeutyki filozofii. Dekretem RSK z 25 I 1898 r. został mianowany zastępcą nauczyciela w Gimnazjum w Przemyślu, a następnie zatrudniony jako nauczyciel rzeczywisty w Wyższym Gimnazjum im. Arcyksiężniczki Elżbiety w Samborze (dekret z 27 VIII 1898 r.). W 1904 r. podjął pracę w Gimnazjum w Przemyślu (reskryptem RSK z 8 VIII 1904 r.), a po paru miesiącach w jego filii na Zasaniu. Po jej przekształceniu w samodzielną placówkę: Gimnazjum z polskim językiem wykładowym na Zasaniu w roku 1906 r. – został tam przeniesiony decyzją RSK z 6 XII 1907 r. Po objęciu w nim etatu nauczyciela rzeczywistego jako profesor VIII rangi (rozp. z 28 VI 1907 r.) uczył geografii, historii i dziejów ojczystych. W 1911 r. otrzymał w II półroczu urlop. Powrócił w skład grona nauczycielskiego w nowym roku szkolnym 1912. Z gimnazjum na Zasaniu był związany do 1924 r., kiedy to przeszedł na emeryturę. Dodatkowo uczył także w Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Przemyślu (1909/1910).

Rada Miejska w Przemyślu 5 I 1911 r. podjęła uchwałę o mianowaniu Troskolańskiego archiwariuszem miejskim (stanowisko to objął po zmarłym w 1910 r. Kazimierzu Górskim). Protokolarnie przejął 17 III 1911 r. Archiwum Miejskie po poprzedniku. Opiekował się nim do r. 1916. Wówczas opiekę nad Archiwum Miejskim objęło Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu. W trakcie swej pracy w Archiwum Miejskim starał się zreformować jego organiza-

cję – domagał się przede wszystkim stałego otwarcia jednostki dla badań naukowych i przeistoczenia go w instytucję naukową. Próbował wraz z lwowskim archiwistą Aleksandrem Czołowskim zwrócić uwagę ogółu na ten problem. Uważał również, iż aby opracować monografię miasta, należy do prac w archiwum zatrudnić większą liczbę pracowników. Wykazywał także konieczność wyremontowania pomieszczeń archiwalnych.

Od 1911 r. gromadził materiały do monografii dziejów Przemyśla: zbierał i rejestrował źródła i bibliografię, zewidencjonował kilkadziesiąt ksiąg gruntowych i hipotecznych Przemyśla oraz sąsiednich wsi, pozyskiwał od osób prywatnych i instytucji czasopisma, sprawozdania i różne druki dotyczące Przemyśla, skopiował i włączył do zbiorów Archiwum „Kronikę klasztoru Panien Dominikanek w Przemyślu” (nie mogąc zdobyć funduszy na jej kupno za 200 koron od lwowskiego antykwariusza Tomasika). Zaprowadził także nowe księgi inwentarzowe – „Roczniki archiwalne” i „Katalog księgozbioru archiwalnego”. O postępach swoich prac informował w sprawozdaniach rozsyłanych do członków Rady Miejskiej i drukowanych w „Roczniku Przemyskim”. W 1912 r. opracował i przedstawił Radzie Miejskiej „projekt statutu archiwum” wzorowany na statucie Archiwum miasta Lwowa, ale Magistrat nie wykazał zainteresowania tą sprawą.

W 1914 r., po wybuchu I wojny światowej, wyjechał wraz z rodziną do Wiednia, gdzie m.in. podjął pracę nad gromadzeniem bieżących druków polskich i niemieckich o tematyce związanej z toczącą się wojną. Powrócił do Przemyśla 1 VIII 1915 r. i kontynuował pracę w archiwum, jednak zniechęcony trudnościami

stawianymi przez Magistrat i Radę Miejską zrezygnował z tego zajęcia.

W 1907 r. wraz z Władysławem Bojarskim, dyrektorem Gimnazjum z polskim językiem nauczania, zajął się reaktywowaniem koła Towarzystwa Historycznego w Przemyślu, powstałego w 1891 r. Pozyskiwał dla Towarzystwa nowych członków. W ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich organizowanych od 1900 r. z ramienia Uniwersytetu Lwowskiego wygłosił następujące referaty: „O samorządzie w Polsce” (3 XII 1904 r.), „Japonia” (9 IV 1905 r.), „Przyczyny powstania” (21 I 1913 r.).

Był członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu oraz Organizacji Polskiej Miasta Przemyśla. Należał od 31 III 1908 r. do Zarządu przemyskiego oddziału Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych. Wraz z żoną działał w komitecie organizacyjnym balu kostiumowego tegoż Towarzystwa (bal odbył się 14 II 1911 r.), z którego dochód zostały przeznaczony na Towarzystwo Opieki nad młodzieżą gimnazjalną. Został także prezesem Komitetu, powołanego na zebraniu obywatelskim 31 I 1913 r. w celu zebrania funduszy na budowę pomnika Tadeusza Kościuszki. W marcu 1914 r. wybrano go na prezesa Towarzystwa dla Popierania Rozwoju Ekonomicznego Dzielnicy „Zasanie”, natomiast jeszcze rok wcześniej (24 VI 1913 r.) przewodniczył wiecowi mieszkańców Zasania.

Jest autorem opracowań dotyczących postaci biskupa Andrzeja Radwana Zebrzydowskiego oraz materiałów przeznaczonych jako pomoc do nauki.

Został pochowany na cmentarzu głównym przy ul. J. Słowackiego w Przemyślu (kwatery nr 13, rząd 4,

grób nr 8). W jego pogrzebie (20 IV 1926 r.) uczestniczyli delegaci niemal ze wszystkich szkół przemyskich.

Z żoną Herminą z Blahów (córką Franciszka i Karoliny z domu Albert), z którą zawarł związek małżeński 7 IX 1899 r., miał trójkę dzieci: Adama Tadeusza (ur. 14 XII 1901 r. w Samborze, uczeń II Gimnazjum w Przemyślu; inżynier, w 1934 r. zamieszkały w Warszawie), Zbigniewa Władysława (w 1934 r. zamieszkały w Warszawie) i Jadwigę (żona Jaworskiego, prokurenta banku, w 1934 r. zamieszkała w Warszawie). Po śmierci Troskolańskiego, wdowa po nim wyszła powtórnie za mąż za Ignacego Arpada Obsta, aptekarza w Przemyślu.

Troskolańscy byli właścicielami dwupiętrowej kamienicy przy ul. J. Kasprowicza 24 w Przemyślu. W 1934 r. Hermina z Blahów odstąpiła tę nieruchomością prawem darowizny swoim dzieciom.

Twórczość: *Andrzej Radwan Zebrzydowski biskup włocławski i krakowski (1496–1560). Monografia historyczna*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” R. 25: 1897, s. 673–685, 769–789, 865–881, 961–981; *Andrzej Radwan Zebrzydowski biskup włocławski i krakowski (1496–1560). Monografia historyczna*, cz. 2, „Przewodnik Naukowy i Literacki” R. 26: 1898, s. 33–43, 123–134, 257–263, 365–375, 492–500, 594–608, 697–712, 808–818, 915–923, 1017–1033, 1126–1137; *Zasługi Herbarta około wychowania*, „Przewodnik Naukowy i Literacki”, R. 27: 1899, s. 732–743, odb. Lwów 1899; *Andrzej Radwan Zebrzydowski biskup włocławski i krakowski (1496–1560). Monografia historyczna*, cz. 4, „Przewodnik Naukowy i Literacki”, R. 30: 1902, s. 84–96, 183–191, 273–285, 371–384, 581–594, 681–690, 759–767, 854–867; *Andrzej Radwan Zebrzydowski biskup włocławski i krakowski (†1560). Monografia historyczna*, t. 2, cz. 1 „Przewodnik Naukowy i Literacki” R. 32: 1904, s. 33–49, 127–141, 217–233, 307–318, 410–

421, 505–511, 706–716, 808–819, 906–917, 1002–1019, 113–1150; *Andrzej Radwan Zebrzydowski biskup wrocławski i krakowski (1496–1560). Monografia historyczna*, (t. 2, cz. 1), „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1905, 166 s., Lwów 1905; *Andrzej Radwan Zebrzydowski biskup wrocławski i krakowski (†1560). Monografia historyczna*, (t. 1, cz. 2), „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1907, 184 s., odb. Lwów 1907; *Dzieje reformacji polskiej w latach 1556–1560 skreślone w związku z działalnością Andrzeja Zebrzydowskiego biskupa krakowskiego (†1560)*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1907, 184 s., odb. Lwów 1907; *O samorządzie polskim (wykłady dla moich uczniów) [w:] Sprawozdanie c.k. gimnazjum z językiem wykładowym polskim w Przemyślu (na Zasaniu) za rok szkolny 1912*, Przemyśl 1912, s. 3–16; odb. *O samorządzie polskim. Geneza*, Przemyśl 1912; *Zarys historii literatury powszechnej*, Przemyśl 1922; *Sprawozdanie archiwariusza z Archiwum miasta Przemyśla za rok 1912*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu”, t. 2: 1913, s. 201–205; *Sprawozdanie archiwariusza z czynności w Archiwum miasta Przemyśla za rok 1911*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu”, t. 1: 1912, s. 77; *Obraz czynności archiwariusza i stanu Archiwum miasta Przemyśla w roku 1912 przedstawiony przez Prof. dra Tadeusza Troskoleńskiego*, Przemyśl 1912, mszps powiel., kopia w Bibliotece Archiwum Państwowego w Przemyślu; *Sprawozdanie archiwariusza starożytnego miasta Przemyśla za lata wojenne 1914 i 1915*, Przemyśl 1916, mszps, kopia w Bibliotece Archiwum Państwowego w Przemyślu.

Źródła i opracowania

Źródła: Archiwum Państwowe w Przemyślu, Materiały Tadeusza Troskoleńskiego, sygn. 1–11; ibidem, Akta miasta Przemyśla, sygn. 2344–2347, 2349; ibidem, I Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Przemyślu, sygn. 76, 192; ibidem, Akta c.k. notariusza Eugeniusza Heydy w Przemyślu, sygn. 3; ibidem, Akta notariusza Stanisława Ziemnowicza w Przemyślu, sygn. 2, rep. nr

287/1934; ibidem, plakaty i druki ulotne z terenu Przemysła w zasobie Archiwum Państwowego w Przemysłu, sygn. 3748; ibidem, II Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Prof. K. Morawskiego w Przemysłu, sygn. 75, s. 83; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum I w Przemysłu za rok szkolny 1896*, Przemysł 1896, s. 45–46; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum Arcyksiężniczki Elżbiety w Samborze za rok szkolny 1897*, Sambor 1897, s. 2, 3 (część urzędowa); *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum I w Przemysłu za rok szkolny 1898*, Przemysł 1898, s. 42; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum Arcyksiężniczki Elżbiety w Samborze za rok szkolny 1904*, Sambor 1904, s. 2, 3 (część urzędowa); *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum I w Przemysłu za rok szkolny 1905*, Przemysł 1905, s. 4 (część urzędowa); *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. gimnazjum z wykładowym językiem polskim w Przemysłu za rok szkolny 1908*, Przemysł 1908, s. 4 (część urzędowa); *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. gimnazjum z wykładowym językiem polskim w Przemysłu (na Zasaniu) za rok szkolny 1908*, Przemysł 1908, s. 1, 3, ibidem za rok szkolny 1910, Przemysł 1910, s. 2, 3; ibidem za rok szkolny 1911, Przemysł 1911, s. 2, 3; ibidem za rok szkolny 1912, Przemysł 1912, s. 2 (część urzędowa); ibidem za rok szkolny 1913, Przemysł 1913, s. 2; ibidem za rok szkolny 1921, Przemysł 1921, s. 2; *Sprawozdanie Dyrekcji Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Przemysłu za rok szkolny 1909/10*, Przemysł 1910, s. 35; *Wykaz ulic, placów i domów w mieście Przemysłu*, Przemysł 1932, s. 108; „Echo Przemyskie”, R. 10: 1905 nr 21, s. 3, ibidem R. 18: 1913 nr 39, s. 3, ibidem, R. 18: 1913, nr 52, s. 2, ibidem, R. 19: 1914, nr 26, s. 4; „Gazeta Przemyska”, R. 2: 1908 nr 28, s. 3, ibidem R. 5: 1911, ibidem, nr 5, s. 2, ibidem, R. 7: 1913, nr 4, s. 2; „Kwartalnik Historyczny”, t. 40: 1926, s. 312 [nekrolog]; „Słowo Polskie”, R. 9: 1904, nr 567, s. 7; „Ziemia Przemyska”, 1926, nr 18, s. 3 [nekrolog].

Opracowania: L. Fac, *Wybitni historycy – absolwenci I Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Przemysłu: Tadeusz Troskoleński*, „Rocznik Gimnazjalny” 1999, nr 3,

s. 172; I. Fejdasz, *Notki biograficzne nauczycieli: Troskoleński Tadeusz (1866–1926)* [w:] *90 lat Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. prof. Kazimierza Morawskiego w Przemyślu – na Zasaniu*, Przemyśl 1996, s. 142–143; W. Kaput, *Tadeusz Troskoleński* [w:] *Słownik archiwistów polskich*, t. 1: 1918–1984, Warszawa–Łódź 1984, s. 214–216; Z. Konieczny, *Dzieje archiwum przemyskiego i jego zasobu*, Przemyśl 1989, s. 36–39, 69–70; idem, *Tadeusz Troskoleński*, Przemyśl 1981; J. Krochmal, *Akta miasta Przemyśla 1402–1944*, t. 1. *Przewodnik po zespole archiwalnym*, Przemyśl 1995, s. 83–86; Z. Kubrak, *Służba społeczna historyków. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Przemyślu 1928–2003*, Przemyśl 2006, s. 19–20; J. Motylewicz, *Środowisko historyczne Przemyśla* [w:] *Polskie Towarzystwo Historyczne 1886–1986. Zbiór studiów i materiałów* pod red. S. K. Kuczyńskiego, Wrocław–Kraków 1990, s. 113, 115; T. Pudłocki, *Iskra światła czy kopcząca pochodnia? Inteligencja w Przemyślu w latach 1867–1939*, Kraków 2009, s. 188, 418; A. Puszcza, *Nauczyciele historii i geografii państwowych szkół średnich w Galicji w okresie autonomii (1868–1914)*, Lublin 1999, s. 227, 336; T. Tomala, *Troskoleński Tadeusz* [w:] *Słownik historyków polskich*, Warszawa 1994, s. 531; I. Zając, *Aleje pamięci. Przemyskie cmentarze*, Przemyśl 2004, s. 35.

Fotografie: Z. Konieczny, *Dzieje archiwum przemyskiego i jego zasobu*, Przemyśl 1989, s. 38; Portret pędzla A. Ostrowskiego w sali konferencyjnej Archiwum Państwowego w Przemyślu, wykonany w I połowie lat 70. (XX wiek).